

מתולדות ר' יוסף כהן ז"ל ורעייתו רחל הי"ד

(כפי שהצטיירו בעיני ילדיו)

אבינו ר' יוסף כהן ז"ל נולד בעיירה וייצן ליד בודפסט בשנת ה'תרנ"ו.

אביו היה ר' משה אליהו כהן ז"ל ואמו היתה צירל בתו של הגאון הרב בנימין זאב כהן זצ"ל רבה של באדן-ע"י-וינה מחבר הספרים בז"ך-לבונה.

לסבנו היה בית-דפוס אשר בו הודפסו ספרי קודש, ביניהם גם הספר מעשי-למלך של הגאון הרב ישעיהו זילברשטיין זצ"ל רבה של קהילת וייצן. כמו כן היה לסבנו עסק של חריטת כתובות על מצבות. כל זאת היה בבית סבא עם החצר הגדולה בעיר וייצן שזכינו לראות מספר פעמים בילדותנו. אבא נשא את אמנו רחל (רגינה) לבית לאזאר מוינה בתחילת שנת ה'תרפ"ט. אמנו נולדה בשנת ה'תרס"ו לאביה ר' מיכאל (מאקס, מיקשא) הי"ד ואמה יסכה לאזאר ז"ל שגרו בווינה¹. סבתא יבכה נפטרה בעוד בנותיה ילדות צעירות.

ידוע לנו רק מעט על קורות אבינו עד לחתונתו. אנו יודעים כי למד בישיבות אונסדורף וגלאנטה (אצל הגאון ר' יוסף צבי דושינסקי זצ"ל).

בזמן מלחמת העולם הראשונה היה מגוייס לצבא האוסטרי. אבא היה בארץ-ישראל זמן קצר אחרי המלחמה. הוא עלה אז לארץ-ישראל עם שני חברים ששמותיהם אינם ידועים לנו. שלושתם גרו יחדיו, כל אחד עבד לפרנסתו והצליחו לצבור סכומים לא מבוטלים של כסף. הם חזרו לוייצן, בתקופת שלטונו הקצר של השליט הקומוניסטי בילה קוהן, כדי לעזור למשפחותיהם אשר סבלו אז מהרס ושווד של אלפי אסירים שמרדו בשלטון הקומוניסטי וברחו מבית-הסוהר המרכזי שהיה בווייצן. אחרי חתונתם

---

1. מיכאל לאזאר הי"ד נשא בזיו"ש את מרת זלדה הי"ד לבית פידלר. בעק"ה.

חיו הורינו בוינה עד שהנאצים עלו שם לשלטון. אבינו עסק שם בדפוס בעסק שהפעיל בשותפות עם אחיו קלמן הי"ד שהוא ומשפחתו לא שרדו מהשואה.

המאורעות שבאו בעלות הנאצים לשלטון באוסטריה – בי' באדר-ב ה'תרצ"ח, ה"אנשלוס", סיפוחה של אוסטריה לגרמניה – זכורים לנו היטב. למזלו הטוב נסע אבינו מוינה להונגריה בבוקרו של אותו היום עוד לפני שנודע על ה"אנשלוס". ממילא אבא נשאר בהונגריה.

אמא נסעה מוינה להונגריה מספר פעמים, בהעבירה כל פעם אחד מהילדים, עד אשר כל המשפחה היתה שם בחודש טבת ה'ת"ש, ונשארנו בהונגריה עד אשר עלינו לארץ-ישראל. הילדים עלו בשנת ה'תש"ח ואבינו ז"ל בשנת ה'תשי"ג.

חיי המשפחה בבודפשט היו לגמרי לא קלים. מעמדנו היה כשל פליטים, כך שמבחינה חוקית אבא לא היה רשאי לעבוד. הורינו השיגו את הדרוש לפרנסתנו בקשיים גדולים ובצמצום רב שלא איפשר חיי רווחה כלל. כל המשפחה (שש נפשות) הצטופפה במגורים ושינה בחדר אחד לא גדול. מהרכוש בוינה נשאר אך מעט. כלי הכסף נגנבו בדרך אך ספרי הקודש היו איתנו, ואכן אבא הרבה ללמוד בהם בכל עת.

באותה תקופה ראינו את אמנו בפעילות קשה ובלתי פוסקת, כדי לקיים בתנאי מצוקה אלה סדר וניקיון ללא דופי, הן בבית והן בהופעה שלנו בבית ובציבור – זאת יחד עם שמירה על אווירה טובה המחזקת את הרוח לעמידה טובה במצב זה. רק כך התאפשרו חיים תקינים, ואפילו אכל אצלנו בחור ישיבה. אבא עמד על כך בתוקף, כך שמילדותנו הורגלנו לחשיבות המצוה להיות תומכי תורה.

כולנו למדנו בבתי-הספר של הקהילה האורתודוקסית. הבנים בחדר שנקרא "תורת אמת" והבנות בבית-ספר מקביל לבנות. כך התחנכנו לראות את לימוד התורה ושמירת המצוות כעיקר בחיים. הורגלנו לראות תלמיד-חכם כאיש בעל חשיבות אמיתית הראוי

לכבוד יותר מכל. עם כל קשיי החיים חווינו את חווית השבת והחגים, אף את אבל
שלושת השבועות עד שיאם בתשעה באב.

כך היתה אף אם בדוחק, רווחה יחסית, עד אשר זה הסתיים באופן מחריד בשלב
האחרון של המלחמה בחורף ה'תש"ה.

ביום ט"ז בתשרי, יו"ט שני של סוכות, נלקח אבא לעבודות כפיה, וכעבור כמה ימים
בכ"א תשרי, הושענא-רבה, נלקחה גם אמא יחד עם נשים רבות אחרות ומאז לא
זכינו לראות אותה עוד. מסתבר שאמא היתה באותה צעדת-מוות שממנה לא חזרו.
קיבלנו ממנה גלוית דואר ממקום הקרוב לגבול הונגריה-אוסטריה ובה הודעה על
שלומה כי טוב. כנראה הוכרחו על-ידי הנאצים לשלוח הודעות כאלה, על כל פנים
היה זה סימן החיים האחרון ממנה.

אבא, אשר כאמור הוחזק בעבודות כפיה, נוכח שגם גורלם של המועסקים באותן
עבודות נחרץ שלא לחיים. נוסף על כך ראה את קבוצת הנשים המובלות לגורלן
וחשב שאמא ביניהן, ואם כן הילדים לבד בבית. אבא החליט לברוח, עם כל הסכנה
הכרוכה בדבר, וסבר שבכך אפשר רק להרוויח ואין מה להפסיד.

אכן הצליח בחסדי ד' יתברך והגיע הביתה. זה היה כשלושה שבועות אחרי שנלקח
לאותן עבודות כפיה, כנראה באמצע חודש מרחשוון. כעבור ימים מועטים נערך,
בבנין בו גרנו, עוד חיפוש אחרי גברים שהיו חייבים להתייצב לעבודות הכפייה
והוכרו שכל גבר כזה שימצא בלא שהתייצב יוצא להורג במקום. אבא החליט שלא
להתייצב, התחבא כמה שניתן בבית ליד ספרי-הקודש וציווה אותנו הילדים לעמוד
מחוץ לדירתנו הדלה. החיפוש החל בקומה העליונה ודירתנו היתה בקומה התחתונה,
כך שהגיעו אלינו בסוף החיפוש. גויה אחת שגרה בבניינינו כאחראית על הבניין אמרה

למחפשים: "אצל המלוכלכים הללו נשארו רק הילדים ואין כבר מה לחפש". בכך הסתפקו הרוצחים והלכו לדרכם ואבא שוב ניצל.

אחרי אירוע זה אבא התחבא במקומות שונים. באופן כללי היה זה הזמן שכל היהודים שנשארו במקומות מגוריהם היו באיום מתמיד על חייהם וחיפשו דרכים שונות לשרוד. את הדרכים היתה לתפוש מחסה בבתים שתחת חסותם של הצלב האדום ונציגות שוודיה בבודפשט (ראול ולנברג). אנו הילדים התגוררנו בבית כזה (שנקרא "קולומבוס") ואבא היה בבית אחר. באותו בית-חסות בו שהה אבא החלו הנאצים ההונגרים בהריגת החוסים ושוב ניצל אבא באורח פלא. כשישים מקבוצת היהודים הועמדו בשורה ליד חפירה וירו בהם בזה אחר זה, וההרוגים נפלו לתוך אותה חפירה. כאשר הגיעו להרוג את היהודי שעמד ליד אבא, הפיל אבא את עצמו ברגע הירייה ממש לפני אותו יהודי כך שנפל עם ההרוג ביחד לתוך אותה חפירה. שם שהה עד אשר הנאצים ההונגרים גמרו את מעשי הרצח והשתרר שקט. אז עלה מן החפירה ובעזרת שוחד שנתן לשוטר חזר לבית אשר בשטח הגטו.

אנו הילדים הוצאנו מבית החסות ("קולומבוס") והגענו הביתה זמן מה לפני אבא. זה היה בערך שבועיים מעת הגיענו לאותו בית מחסה, כנראה באמצע חודש כסלו. אז נסגר הגטו, אין יוצא ואין בא, עם כל הסכנות ומעט הסיכויים אשר בכך.

לבסוף הופצצה בודפשט רבות. רוב התושבים, גם בגטו, ישבו במרתפים שהיו ללא כל תועלת מפני פגיעות ישרות, אך אנו הילדים נשארו בבית.

עם השחרור בשלהי חורף ה'תש"ה החלו הצרות שגרמו החיילים של רוסיה הקומוניסטית שאמנם לא איימו על חיינו אך הקשו עליהם מאד. באותה תקופה למד אחינו הבכור בנימין יהודה ז"ל בישיבה בעיר הרחוקה בקשצ'אבה ([Bekescsaba](#)) שבדרום מזרח המדינה. האחות הגדולה חיה שרה היתה רוב הזמן עם אבא בבית ואילו

שני הקטנים היו במוסדות ילדים, כל זאת עד אשר ארבעתנו: בנימין יהודה, חיה שרה, אהרון ומרים, עזבנו את הונגריה בדרכנו לארץ-ישראל. אחרי החגים של שנת ה'תש"ט עלינו ארצה דרך צרפת שם התעכבנו שבועות מספר. אבא נשאר בבודפשט עד אשר הצליח להתגבר על המגבלות אשר הטיל המשטר הקומוניסטי ועבר לוינה לשנים אחדות. לא ידוע לנו איך עברו על אבא השנים הללו בווינה. אמנם זאת שמענו מאחד מראשי הישיבות, הרב פשקס, היום ראש ישיבת "גבעת שאול" (כיום בשכונת גבעת-משה, ירושלים) שבאותן שנים היה נער וחי בווינה: את החשק ללימוד התורה שקבע את דרכו לעולמה של תורה, עולם הישיבות, קיבל בשיעורי תורה ששמע אז מאבינו.

באותה תקופה ארבעתנו חיינו בארץ כמו רבים מבני ובנות גילנו, בקשיים לא קטנים, הן מבחינת הפרנסה, הן מבחינת השמירה על המשך דרכנו כיהודים מאמינים שומרי תורה ומצוות. לא מעטים מבני גילנו לא עמדו אז בניסיונות הקשים שלתוכן נקלעו בנסיבות החיים הקשות. אז הוכיח את עצמו החינוך שקיבלנו בבית, הן מבחינה של התנהגות נאותה במאבקי החיים, ובעיקר מן הבחינה של התנהגותנו כיהודים שומרי תורה ומצוות.

בחורף ה'תשי"ג הגיע אבא לארץ-ישראל כפי שתכנן, אך לא זכה להאריך בה ימים. כעבור חודשיים נפטר באורח פתאומי בליל י"ח באייר (ל"ג בעומר). אבא נטמן בבית-העלמין זכרון-מאיר וקברו קרוב מאד לקברי החזון-איש, הסטייפלר ושאר גדולי ישראל.

באותן חודשיים ראינו אותו עוסק רוב זמנו בלימוד התורה. נפגש הרבה עם דודו הצדיק הרב שלמה פרידמן זצ"ל רבה של באדן-ע"י-וינה, חתנו וממלא מקומו של בעל הבז"ך-לבונה, שהרי היה לאבא בעל דודתו אסתר אחות אמו צירל. אבא גם זכה

לראות את נכדתו הראשונה, בתה של בתו הגדולה, והיה זה הנחת הגדול האחרון
בחיו.